

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ע ב ר
ע ר ו כ י ט ב י ד י נ ח מ ה ל י ו ב ו ב י ן
ש נ ת ה ח מ ט ע ש ה
ה ח מ ט ע ש ה
ה ח מ ט ע ש ה
ה ח מ ט ע ש ה

כ"ה י"ט - ל"ד

תולדות (תשס"ז)

א. שאלה כללית:

והר דף קל"ט: זמנא חדא הוה יתיב ר' שמעון ושאר חברייה, עאל קמיה ר' אלעזר בר'יה. אמרו ליה לר' שמעון: מילתא רבתא בעינן למבעי קמן בענייניהן דיעקב ועשו: איך לא בעי יעקב למיהב לעשו תבשיל דסלופחין עד דזבין ליה בכירותא דיליה, ועוד דאמר עשו ליצחק אבוהי "ויעקבני זה פעמים"? אמר לון ר' שמעון: בהדין שעתא אתון חייבין לקבל מלקות, דהאמנתון לפתגמי דעשו וסקרתון לפתגמי דיעקב. דהא קרא אשהד עליה "ויעקב איש תם" ותו כתיב (מיכה ז' כ') "תתן אמת ליעקב", אלא כך הוא ענייניה דיעקב עם עשו. בגין דעשו הות שני לבכירותא בקדמימא, והוה בעי מיניה דיעקב דליסבה ליה אפילו בלא כסף: הה"ד "ויאכל וישם ויקם לילך ויבן עשו את הבכורה".

(פעם אחת היו ר' שמעון וחבריו מסובים, נכנס לפניו ר' אלעזר בנו: אמרו לו לר"ט: דבר גדול יש לנו לשאלך בענין יעקב ועשו: איך לא רצה יעקב לתת לעשו נזיד עדשים עד שלא מכר לו בכורתו? ולא זו בלבד אלא שעשו אמר: "ויעקבני זה פעמים"? אמר להם: כעת ראויים אתם לספוג מלקות, שאתם מאמינים לדברי עשו ומכחישים דברי יעקב, שהכתוב מעיד עליו "ויעקב איש תם" ועוד כתוב "תתן אמת ליעקב"! אלא כך ענין יעקב ועשו: עשו שנה את הבכורה מראש ומקדם נהיה מבקש מיעקב שיקחה ממנו אפילו בלי מחיר, כמו שכתוב "ויבן עשו את הבכורה").

1. מהו מושג הבכורה לפי דברי הזהר?

2. מי ממפרשינו קרוב בהטקפתו על הבכורה לדעת זו?

3. החוכל להביא ראיה מלשון הכתוב לדעת הזהר, שלא חכה יעקב בנתינת נזיד העדשים לעשו עד שימכר לו זה את בכורתו?

ב. שאלות ודיוקים ברש"י

(1) כ' ד"ה בת בתואל מפדן ארם אחות

לבן:

וכי עדיין לא נכתב שהיא

בת בתואל ואחות לבן ומפדן

ארם?

אלא להגיד שבחה, שהיתה בת

רשע ואחות ואחות רשע ומקומה

אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם.

(א) השוה דבריו כאן

לדבריו דברים א' ד' ד"ה

סיחון אשר יושב בחשבון.

במדבר כ"ב י' ד"ה בלק בן

צפור.

מהי דרכו של רש"י לישב קשיים

ממין זה?

(ב) הבא דוגמאות לישוב קשי ממיין

זה ברש"י לפרשת לך לך!

(עיי' גם גליון לך לך תשס"ו

שאלה ב')

xx (א) למח תרגמו רש"י בשני פעלים

"הרבה והפזיר", והרי למי

פרושו הוא - אין עתה אלא

לשון רבוי?

xx (ב) ולמה פירש ויעתר (ע' בקמץ

ת' בסגול) בשלשה לשונות

נחפצר ונחפזים ונחפתה לו?

xx (ג) למח הוסיף רש"י דבריו

"ואומר אני כל לשון..."

מה צורך בזה?

xx (ד) למח פרש הפ' במסלי לא

מרוכות נשיקות שונא" אלא

"דומות למרובות?"

xx (2) כ"א ד"ה ויעתר: הרבה והפזיר בתפילה

" "

ויעתר לו: נחפצר ונחפזים

ונחפתה לו. ואומר אני כל

לשון "עתר" לשון הפזרה

ורבוי הוא וכן (יחזקאל ח' - א)

ועתה ענן הקטרת - מרכית

עלית העשן. וכן (יחזקאל ל"ה)

"הערתם עלי דבריכם" וכן

(מסלי כ"ו ו') "ונעתרות

נשיקות שונא" - דומות למרובות

והנם למשא.

- 3) כ"ב ד"ה ויתרוצצו: רבותינו דרשו: לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב אץ ומפרכס לצאת - עוברת על פתח עבודת כוכבים - עשו מפרכס לצאת.
- 4) כ"ב ד"ה ותלך לדרש את ה': לבית מדרשו של שם.

בעל באר יצחק על רש"י שואל: מניין לו שאינו לשון תפילה שלא ע"י נביא, כמו שני' (ישעיה) "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב" ומה ראייה מלשון הכתוב לפרשו?

xx מה ראה הדרש לדרש פסוקנו על שני אישים בודדים ולא לפרשו כמשמעו - על שני עמים, ולמה בחר דוק בשני אישים אלה?

5xx) כ"ג ד"ה שני גימ' בבטנך: גימ' כתיב, כמו "נאים" - זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה ולא בימות הושע.

- 6) כ"ג ד"ה ממעיך יפרדו: מן המעים (א) מה קשה לו? נפרדים - זה לרשעו וזה לחטמו.
- xx) (ב) במה סוטה כאן מפרוש לפי פשוטו ומה אלצו לפרש כך?

(שים לב: כיצד יפרש כאן את מ' של "ממעיך")!

- 7xx) כ"ג ד"ה מלאום יאמץ: לא ישו בגדולה (א) מה קשה לו? כשזה קם - זה נופל וכן הוא אומר (יחזקאל כ"ו ב') "אמלאה החרבה" - לא נתמלאה צור אלא מחרבנה של ירושלים.
- (ב) ג"ה סוטה רש"י כאן מן הפירוש שרג לים לפרשו?
- (ג) כיצד מפרש רש"י כאן את מ' של "מלאום"?

- 8) כ"ז ד"ה יודע ציד: לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: "אבא האריך מעשרין את המלח, ואת התבן?" כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות.
- (א) מה דחקו לרש"י לפרש כך? ולמה לא יפרשו כמש"ע, והרי מכ"ז ג' נראה שהוא כמש"ע?
- xx) (ב) והשוה דבריו כאן לדבריו ב"ז ג' ד"ה וצודה לך, לכאורה נראה שדברי רש"י שם סותרין דבריו כאן - מהי הסתירה ומהו ישובה?

ג. כ"ג ורב יעבר צעיר.

ראב"ע ד"ה ורב הוא הפועל וכן (מלאכי א' ו') "בן יכבד אב ועוד אפשר זה הפסוק. (כונתו לכ"ז מ' ד"ה כאשר תריד החל מן וי"א איך אמר השם "ורב יעבר צעיר")

אברבנאל: אמנם בא הכתוב בלשון בלתי מוכרת, שפעמים יראה ממנו שהרב עבד לצעיר ופעמים יובן ממנו שלרב יעבד הצעיר. להודיע שכן יהיה, כי בהיות ישראל רד עם אל ועם קדושים נאמן" (המליצה שאולה מהושע י"ב א') עשו הרב יעבד לצעיר יעקב, וכאשר ישראל ישפיל כחטאו - תרגז הארץ תחת עבד כי ימלוך.

1 x) הסבר מה קשה לשניהם בפסוקנו והשוה לפסוקנו איוב י"ד י"ט!

2 x) במה שונה אברבנאל מפרשו של הראב"ע ומה הכריחו לפרש כך?

עצה טובה למורה ולמדיך נערי

קרא עם תלמידך את שירו של ביאליק "על סף בית המדרש" והפנה תשומת לבם לבטוי "לא אמכור בכורתי בנזיד עדשים". באיזו הוראה ישתמש המשורר במליצה זו? בעקבות מי מן המפרשים הלך?

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר יענה כל אחד לפי הבנתו. תשובות יש לשלוח לנחמה ליבזביץ, ההסתדרות הציונית העולמית, המחלקה לחנוך ולתרבות תורניים בגולה, ירושלים, ת.ד. 92.